

ELEMENTE GEOGRAFICE ȘI FOLCLORICE ÎN TOPONIMIA MUNȚILOR ȚARCU

Urmînd recomandările Simpozionului de toponimie, organizat de Institutul de Geografie în 6—7 iunie 1972, de a valorifica tezaurul numelor de locuri din țara noastră, căutăm să prezentăm pe scurt unele aspecte geografice ale toponimiei Munților Țarcu, regiune puțin abordată în acest domeniu. De fapt, I. Conea spunea încă din 1969 că „geografii, care prin însăși natura metodei sau a practicii lor de cercetare în specialitate: *terenul pas cu pas* — sînt permanent în contact cu toponimia (în sensul că *lucrează* cu ea) și sînt astfel cei mai indicați (și obligați am spune) să culeagă și să cunoască în mod nemijlocit întreaga toponimie dintr-o regiune sau, uneori, din întreaga lor țară, s-o cunoască atît în sensul de a ști în ce constă această toponimie, deci în materialul ei, cît și — foarte important lucru — în modul cum se repartizează ea în general pe teritoriul țării” (I. Conea, 1969, p. 245).

Toponimele discutate în cele ce urmează au fost culese atît pe teren, cît și pe hărțile existente în proiecțiile Lambert și Gauss, aducîndu-se corecturile necesare acolo unde transcrierea a denaturat sensul inițial (de exemplu greșit: Culmea Groth, corect: Culmea Grohotu). Pentru explicarea diferitelor semnificații am ținut cont de realitatea terenului, efectuînd în paralel anchete printre localnici și cunoscătorii acestui masiv¹. De asemenea, s-au consultat numeroase lucrări cu caracter lingvistic referitoare la toponimia regiunii cercetate. Dificultatea ascensiunii în zona înaltă a Carpaților a determinat majoritatea cercetătorilor să abordeze cu predilecție toponimia regiunilor joase.

În studiul toponimiei Munților Țarcu am luat în considerație șase categorii de toponimie referitoare la particularitățile reliefului, apelor, vegetației, faunei, activității umane și folclorului. Acestea sînt prezentate pe grupe de elemente, care exprimă același fenomen sau același sens, arătîndu-se totodată originea, respectiv fondul lexical, care poate fi traco-geto-dac, latin, slav, maghiar etc. În acest sens în dreptul fiecărui toponim am folosit următoarele prescurtări referitoare la fondul lexical: dacic = D, latin = L, slav = S, maghiar = M, german = G. Pentru toponimele de origine mixtă s-a adăugat semnul + între diferenții indici ai prescurtărilor.

¹ Petru Ghiară-Ștaieru (70 ani), cioban din Slatina Timiș; Dumitru Zgăvîrdea (65 ani), cioban din Vîrciorova; Bujor Jumanca (52 ani), profesor de geografie din Caransebeș; Nicolae Boșcaiu (54 ani) cercetător științific la Cluj, originar din regiune. Explicațiile informatorilor sînt incluse în ghilimele în text, exceptînd cazul cînd sînt citate la sursele bibliografice.

Deoarece zonele înalte carpatice au fost locuite și folosite de români din cele mai vechi timpuri, majoritatea covârșitoare a toponimelor Munților Țarcu sînt de origine română: o parte sînt cuvinte încă vii în limbă, iar altă parte, cuvinte al căror sens nu se mai cunoaște, datorită înlocuirii lor cu termeni adesea recenți, dar de circulație mai largă. Alături de toponimele create de vorbitorii limbii române coexistă într-o proporție mică cîteva toponime de origine slavă, maghiară și germană; ultimele două categorii fiind date mai ales de fosta administrație austro-ungară. Pentru această ultimă categorie am folosit prescurtările: slave — Sl, maghiare — Mg, Germane — Gm. „La crearea toponimelor o populație (românii — n.a.) se poate servi de toate elementele lexicale de care dispune, indiferent de originea lor” (E. Petrovici, 1970, p. 211) pentru a desemna o serie de fenomene cu care acestea prezintă asemănare — cum sînt de exemplu — brusture, fereastră, scărișoara, sturu etc. O serie de toponime, desemnînd elementele luate în discuție provin din antroponime, indicînd numele vechilor proprietari. Situația este adesea și inversă; o serie de antroponime își au originea în denumirile date inițial unor apelative cu sens geografic (de exemplu: Măgură, Mlac, Jigoria, Corciova etc.). În acest caz, sensul inițial al toponimului este greu de precizat, căci așa după cum arăta și N. Drăganu (1933, p. 347) „... foarte multe numiri de munți sînt date după animalele care se găsesc pe aceștia, adeseori după păsări sau după posesori cu nume de păsări: „Cocoșul“, „Găina“, „Vulturul“.

Ca și în alte regiuni ale țării se observă extinderea unui toponim asupra mai multor elemente geografice, ca de exemplu: *Ogașul Corbului* — *Virful Corbului*, *Valea Pietrii* — *Virful Pietrii*, *Valea Sturului* — *Virful Sturului* — *Culmea Sturului*.

O parte din toponime sînt foarte răspîndite fie sub forma aceleiași apelativ, fie sub diversele sinonime ale acestuia, așa cum se poate vedea la exemplele date pentru: Măgura, Măgulița, Chiciura, Chicera, Tilva, Tifla, Cioaca, Ciclodan, Colnic.

Oronimele dețin cea mai importantă pondere din totalul toponimelor datorită faptului că relieful, suport al întregii activități umane, a fost și este intens umanizat. La rîndul lor, hidronimele reflectă fidel caracterele apelor curgătoare sau stătătoare. După repartitia și diversitatea toponimelor legate de vegetație și faună putem să deducem cu ușurință compoziția învelișului vegetal și animal din cuprinsul masivului. Specificul activității umane în această regiune a lăsat amprente puternice în toponimie, atît prin referiri la caracterul păstoritului, cît și la transformarea covorului vegetal în favoarea acestuia. Tot de existența milenară a comunității umane la munte se leagă și toponimele referitoare la credințe, legende, tîrguri și nedei (fig. 1).

Nu au fost luate în discuție acele toponime al căror sens este nesigur sau necunoscut. Cînd același toponim se întîlnește în mai multe locuri va fi trecut în paranteză altitudinea pentru oronime și localitatea cea mai apropiată în cazul hidronimelor.

I. Oronime

Țarcu (D) (I. I. Russu, 1959, p. 170) — Virful Țarcu, noțiune simbolică pentru numeroasele țarcuri de oi din jurul lui, *Groapa Țarcului*.

Brusturu (D) (I. I. Russu, 1970, p. 131) — Virful Brusturu — prin analogie cu aspectul brusturelui de varză (regional), *Groapa Brusturului*.

Măgura (D) (I. I. Russu, 1970, p. 177) „movilă, munte izolat“, Virful Măgura (1013 m), Virful Măgurii (700 m), Culmea Măgura (800 m), Dealul Măgura, Măgura Măgulicea (1151 m) diminutiv măgulice „măgura“, Virful Măguliș, Măgura Marga, Capul Măgurei; Virful Chiciura (575 m) „chicera“ — virf de munte, „chicer“ (SI) (N. Drăganu, 1933, p. 198) (explicația a fost adoptată și de I. A. Candrea și O. Densușianu); Tilva Mică (937 m) (S+L) „Dincolo de Caransebeș, în Banat întâlnim Chicera înlocuit cu Tilva... munții cu coamă (culme) lungăreață sau rotundă“ (N. Drăganu, 1933, p. 200), Virful Tilva Poienii (719 m) (S+L), Poiana Tilvilor, Tilva Văcarului (942 m), Tifla Mare (982 m) (S+L), Tilva Scămmelului (S+L) „scămmelul — loc de judecată“ în accepțiunea locală, la care subscrie și I. Iordan (1963, p. 44); Cioaca Dilmii (V. Bogrea, 1971, p. 103) „hilm“ (S), Cioaca Strimbă; Virful Rotunda (L); Virful Ciclodan (S) „ciclovină“ (I. Conea, 1970) „ci(o)clodan“ (D. Loșonți, 1975); Virful Colnic (1099 m) (S).

Fereastră (L) „trecătoare între munți“ (E. Petrovici, 1962), Culmea Fereastră, Ogașul Fereastră Mare, Ogașul Fereastră Mică; Virful Prislop (600 m) (S), Virful Capu Prislopului (L+S); Virful Scărișoara (1888 m), Virful Scărișoara (1464 m) (L) „o trecătoare mai mică poate fi numită scărișoara, nume care poate trece și în denumirea virfului“ (E. Petrovici, 1966, p. 12); Pîrful Tarnița (S) „tarnița — șa“ (E. Petrovici, 1966, p. 14), (folosit ca apelativ în Bucovina).

Plaiu (L) „regiune de munte acoperită cu pășuni“ și „drum aproape plan pe coasta muntelui“ sens folosit de localnici, conform realității terenului (Gh. Niculescu, 1965), Plaiu Mare (2000 m), Șaua Plaiului (2058 m), Virful Plaiului (558 m), Fîntîna din Mijlocul Plaiului, Gura Plaiului (poiană), Plaiul Fîntînelor (1200 m).

Piatra (L), Virful Pietrii (2192 m) „stînci golașe“, Virful Pietroasa (1133 m), Valea Pietroasa, Dealul Pietroasa Mică (800 m), Virful Piatra Scorilei (1117 m) (L+SI), Virful Pietrele Albe (2150 m), „îngrămădire de stînci albe“, Virful Pietrele Albe (1134 m), Dealul Pietrele Albe (979 m), Virful Albineaua (702 m), Valea Pietroșîta, Valea Pietrii, Virful Piatra Ilovei (874 m) (L+SL), Ilova (sat) < „ilova=de lut“, Piatra Humița

² Sînt menționate stînele care nu sînt legate de toponimele comentate anterior.

(994 m) (L+S) Humița, diminutiv de la top. Huma, humă = „nume dat unor roci argiloase moi, întrebuintate la spoitul caselor“ (*D.L.R.M.*, 1958, p. 367), *Căleanu* — cunoscut de vechii localnici ca „*Virful cu Piatră*“ (informație orală de la P. Ghiară — Ștaieru), *Căleanu* numindu-se doar prăpastia stîncoasă de sub vîrf, probabil sirbo-croat Kal turcicul *qal* = „stîncă“ (Rj, IAZU, 1880—1974); Cioaca *Pietroasei* (600 m); Culmea și *Virful Pietrișorului* (1160 m); Cracul *Pietrele Albe* (1100 m); Cracul *Bolovanului*.

Valea (L), *Valea Rea* (afluent al Bistrei Mărului), *Văile Rele* (afluente ale Văii Cuntului), *Valea Mare* (Virciorova), *Pădurea Văile, Ogașul Rău*.

Jigoria (L), (după I. Conea și colab., 1961) derivă din latinul „jugum“ avînd sensul de „lanț și munți“ — Culmea *Jigoriei*, Valea *Jigoriei*, Priporu *Jigoriei*.

Larga (L), pentru văile *Larga Mare* și *Larga Mică*, afluate ale Văii Sasă, *Dunga Largei* (761 m) (S+L), Pîriul *Largu* (afluent al Craiului).

Șes (L), de la latinul „sessus = neted“, Poiana *Sasă* (1400 m), *Virful Ses* (789 m), Dealul *Ses* (1400 m), Poiana Dealului *Ses* (1200 m), Valea *Sasă*; *Virful Netîșul* (L), Valea *Netîșul* lat. *nitidus* > rom. *neted*, Pîriul *Nechișul*; *Zăpodia Lungă* (S+L) „zăpodie (S) = loc șes pe o înălțime“ (I. Iordan, 1963, p. 560), *Zăpodia Adîncă* (S+L); Poiana *Padeșu* (800 m) (S) „padină = loc aproape plan sau ușor scobit în vîrfurile unui munte“ (*D.L.R.M.*, 1958, p. 576), Poiana *Pădișelu* (800 m).

Fîntînele (L) „loc cu multe izvoare“ de la latinul „fontana“ Poiana *Fîntînele*, Cuciul *Fîntînelor* (culme) (1184 m) „cucullius (L) = cucui“, Culmea *Fîntînilor* (1000 m); Dealul *Izvoarele* (S).

Muntele (L) — *Muntele Mic* (1840 m); Culmea *Mare* (813 m); *Virful Visa* (S) sirbo-croat *vis*, *visina* „înalt, loc înalt“ (Rj, IAZU, 1880—1974).

Custura (L) „creastă de munte stîncoasă“, *Virful Custurii*; *Stirbina Scheiului* (S) (1856 m), știrbini = terenuri mîncate de torenți.

Cununa (L) „coroană“ (I. Conea și colab., 1961), *Virful Cununii* (1998 m).

Culmea (L), Culmea *Strahu* (L+S) (700 m), Culmea *Neagră* (1414 m); *Dunga Zăpezii* (735 m), *Dunga Checei* (724 m); *Virful Cracului* (1334 m) (S) *crac* = „ramificație de munte“, *Cracu Latu*; *Piciorul Poiana Dracului* (L+S+L) (800 m), *Între Riuri* (L).

Fața (L) „partea însorită a unui versant“, Fața *Rîului*, Fața *Deavoi* (L+S) (1292 m), Fața *Ungurului*, Fața *Fetei*, Fața *Cravului*.

Dosu (L) „partea umbrită a unui versant“, Dosu *Rîpelor*, Dosu *Deavoi*, Dosu *Ilovei* (L+S) (1317 m), Dosu *Virtopului* (L+S) „vîrtop = versant prăpăstios“.

Spărtura (L) „teren erodat de torenți“, Ogașul *Spărturilor*, Cracul *Spărturilor*; Pîriul *Surpata Mare*, Pîriul *Surpata Mică* (L).

Sturu (L) din latina vulgară „stulus = stîlp, coloană“ (O. Denșianu, 1915; I. A. Candrea, 1934—1935, p. 23), **Virful Sturului** (1822 m) „dinspre valea Bistrei, virful apare ca o coloană ce domină înălțimile vecine, mai scunde cu 300—400 m“ (O. Răuț, V. Ioniță, 1976), **Culmea Sturului**, **Cioaca Sturului**, **Valea Sturului**.

Măloasa (S) (deal), „milos“ inițial numele apei, dat prin extensie dealului.

Nisipoasa (S) (virf) „prezența materialului sfărîmicios“.

Priporul (S) „coastă de munte, pantă abruptă, povirniș“ (D.L.R.M., 1958, p. 664), **Priporul Rău** (S+L) (800 m); **Cracul Străminoasa** (1266 m) (S) „strumina, strămina = abrupt“ (I. Iordan, 1963, p. 129); **Buza Nedeii** (D+S) „prin analogie, marginea unui deal sau pîsc de munte“ (I. I. Russu, 1970, p. 145), în cazul nostru al culmii Nedeia; **Sub Margine** (L) (680 m); **Pe Muche** (L).

Nevoia (S) „loc rău, sărac“, **Virful Nevoia** (2111 m).

Cuntu (Sl) „punct retras îndepărtat“ (I. Stan, 1970, p. 1123), **Virful Cuntu**, **Valea Cuntu**, **Stîna din Cuntu**.

Strîmbu (L), **Pîriul Strîmbu Mare**.

Mumuieșu (S) „momii“ — **Virful Mumuieșul** (1575 m).

Gropanu (D) „adîncitură, hîrtop mare într-o regiune cu relief muntos“ (I. Iordan, 1963, p. 537), în Munții Țarcului designează circurile glaciare foarte profunde: **Virful Gropanului** (1601 m); **Virful Zănoaga** (S); **Groapa Dalciului**, **Groapa Frîncului**, **Groapa Vulturului**, **Groapa Sucului**, **Groapa Varîngului**, **Valea Varîngului**; **La Blid** (S) „toponim legat de forma scobită a terenului asemănătoare unui blid“ (O. Răuț, V. Ioniță, 1976).

La Jidiovina (S) (900 m) „la uriaș“ (I. Iordan, 1963, p. 275).

II. Hidronime

Sipotu (S), „vale care murmură, susură“ (I. Iordan, 1963, p. 355), **Valea Sipotului**.

Băloasa (L), „murdară, spumoasă“ (D.L.R. vol. I), **Valea Băloasa**; **Pîriul Alb** (D+L) „aspectul spumos al apei datorită cascadelor“.

Rîșoru (L), **Valea Rîșoru**, **Pîriu Lung** (D+L), **Rîu Mare**.

Lăcșoare (L) „ochiuri de apă, lăculețe mici“. **Poiana Lăcșoare**, **Cracu Lacului**, **Poiana Lacuri** (700 m); **Mlăcile** (S) „mlacă = teren mlăștinos“, **Polana Mlăcușina** (1160 m) (I. Iordan, 1963, p. 54), **Ogașu Mlăcușina**.

Răstoaca (S) „loc cu apă puțin adîncă“, **Răstoci** (luncă), **Poiana Răstoacei**.

Măloasa (S), **Valea Măloasa**, **Valea Măloșița**.

Murğec (D) „murgeală = brun castaniu“ (I. I. Russu, 1970, p. 183), **Valea Murğec**.

Bistra (Sl) „repede“, Pîriu *Bistra*, *Bistra Mărului* (Sl+L), *Bistri-cioara* (Sl); *Sebeșu Mare* (Mg+L), *Sebeșelu* (Mg), *Scorila* (Sl) (I. Iordan, 1963, p. 122).

Bucurosu (D), „apă veselă, sprintenă“, *Bucuroșul Mare* (S+L).

Pîriu *Rece* (D+L), *Pîriu Rece*, *Izvoru Rece* (S+L), afluent al Feneșului, *Hidegu* (Mg) în pronunție locală „Igégú“.

Feneș (Mg) „luminos, strălucitor“.

Tău *Lucios* (M+L).

Sucu (L) suc (usuc de oaie) lat. *succus*; paralelismul s/s este frecvent în regiune. Hidronim legat de practica tunsului și a spălatului oilor și al linii (V. Ioniță, 1976, p. 212). Explicația este valabilă și pentru afluentul Sucului, *Suculețu*.

Lecherlaia (Gm) „lek, lech = uscat, sec“ (I. Iordan, 1963, p. 129).

Slatina (S) „apă sărată“, *Valea Slatina*, *Valea Slătinoara*.

III. Fitotoponime

Paltin (L): Virful *Păltinețu* (1451 m), Virful *Păltinețu* (1469 m), Pîriu *Păltineiiului*, Cracu *Paltinu Mare* (900 m), Ogașu *Paltinului Mare*, Cracul *Paltinu Mic*, Ogașul *Paltinu Mic*.

Fag (L): Virful *Făgețel* (1462 m), Dealul *Făgetu* (460 m), Cracu *Făgetu*.

Frasin (L): Virful *Frăsinei*, Cracul *Frasinului* (900 m).

Carpen (L): Plaiul *Carpenilor* (800 m), Poiana *Stîniștea cu Carpeni* (S+L) „stîniște = loc unde se odihnesc vitele vara după-amiază“ (I. Conea, 1935, p. 109).

Tei (L): Virful *Teiuș* (787 m), *Valea Teiușului*.

Plop (L): Culmea *Plopului* (700 m), Dealul *Plopu* (900 m).

Soc (L): Virful *Socetu Mare*, Virful *Socetu Mic* (889 m) (I. Iordan, 1963, p. 101, 428), Poiana *Socu* (1280 m), Tilva *Socilor* (700 m).

Gorun (S): Virful *Gorunului* (1105 m).

Mesteacăn: *Valea Niermeșului* (Mg).

Măr (L): Culmea *Mărului* (1014 m), Cracu *Mărului* (700 m).

Măru, Poiana *Mărului*, *Bistra Mărului*.

Prun (L): Culmea *Prunii Înălți* (600 m).

Cer (L): Culmea *Seroni* (1360 m) „pronunție regională ceret = ceroni șeroni, șeroi“ (Al. Borza, 1968, p. 143). Legat probabil de prezența excepțională în trecut a unui grup de ceri; actualmente locul este dominat de fagi. (Opinie împărtășită și de geobotanistul N. Boșcai u). Totodată poate fi luat și de la numele unui fost proprietar.

- Călin (S): *Virfu Călinu* (698 m) (*Viburnum opulus*).
 Corciov (SL) „pom sălbatic” (L. Costin, 1934, p. 78): *Valea Corciova*.
 Fișcă: *Culmea Fișcului*, specie de *Stipa* (Al. Borza, 1968).
 Urzică (L): *Ogașul Urzicar Mare*, *Ogașul Urzicar Mic*.
 Spin (L): (*Prunus spinosa*) „porumbar” (Al. Borza, 1968), *Poiana Spinului*, *Culmea Spinei*.
 Leurdă (S): (*Alium ursinum*) (Al. Borza, 1968), *Virful Leordișul* (981 m), ucr. dial. *leurda* (rom. leorda) — „ustoroi sălbatic” (E. Janitsek, 1976).
 Tisa (L): *Piatra Chisei* (regional) (1286 m).
 Ruie: (*Cotinus coggygria*) „scumpia” (Al. Borza, 1968), *Fața Ruji-lor* (900—1000 m), *Turnu Ruieni*.
 Creasta Negru (L) (2086 m), este acoperită de jnepeni de la a căror culoare credem că și-a luat numele. La aceasta subscie și N. Boșcaiu.
 Fața Galbenu (L) (2000 m) „stincării cu expoziție sudică, acoperite cu licheni galbeni”, *Virfu Galben* (2008 m), *Virfu Galbenele* (1887 m).
 Pădurea Rotunda (L), după formă.
 Lipsa vegetației este marcată de următoarele toponime:
 Pleșa (S) (I. Iordan, 1963, p. 118). *Virfu Pleșa* (632 m), *Poiana Plaiu Pleșei* (L+S), *Culmea Pleșa Mare* (1413 m) (S+L); *Poiana Goleșu* (S) „pleșuv, golaș, sterp” (G. Kisch, 1929, p. 229); *Poiana Pustiului* (S).

IV. Zootoponime

Păsări

- Cioară (D): *Valea Cioara*, *Plaiu Ciorii*.
 Corb (L): *Virfu Corbului* (957 m), *Ogașu Corbului*, *Valea Corbu Mare* (L).
 Vultur (L), *Virfu Vultur* (2015 m), după tradiție oile moarte erau puse de păstori pe pietrele plate din virf, unde erau mincate de vulturi.
 Găină (L), *Dealul Găinei* (609 m).
 Otu (L) „otus-, i = bufniță, cucuvea”, *Virfu Oltului* (1510 m) (I. A. Candrea, 1934—1935, p. 31, îl consideră dispărut din limbă).
 Gîscă (S), *Dosu Gîștii*.
 Curcan (S), *Dealul Curcan* (536 m).

Mamifere

- Mînz (D), *Valea Minzului*.
 Iapa (L), *Șaua Iepe* „șaua unde pasc iepelile”.
 Murgan (D) „vițel fătat la amurgul serii” (I. I. Russu, 1970, p. 183), *Virful Murgan* (1966 m), *Virful Murgani*, *Fața Murganii*.

P o r c (L), *Cracu Porcului* (886 m), *Cracu Vierului* (989 m). Desemnează și specia sălbatică (mistreț), ca vînat.

S c r o a f ă (L), *Valea Scroafa*, *Valea Scroafa Seacă*.

U r s (L), *Culmea Ursului* (947 m), *Craca Ursului* (1200 m), *Ogașul Ursului*.

L u p (L), *Valea Lupului*, *Poiana Lupului* (1000 m), *Poiana Lupului Mic* (840 m), *Ogașul Lupului Mic*, *Cracul Lupului Mic* (844 m).

C e r b (L), *Valea Cerbului*.

C i u t a (D), *Fața Ciutei*.

V i d r a (S), *Cracul Vidrei*, *Valea Vidrei*.

B o u (L), *Cracul Boului* (788 m), *Bistra Boului* (Sl+L).

P e ș t e (L), *Valea cu Pești* (600 m).

V. Toponime legate de activitatea economică

Păstorit

V ă r a t e c (L) „loc pășunat vara“, *Virfu Vărateca* (1386 m), *Virfu Vărateca Mare* (1400 m), *Poiana Vărateca Mare*, *Virfu Vărateca Mică*, *Plaiu Văraticeii*, *Virfu Văraticeu* (1000 m), *Virfu Văratice* (1133 m).

V ă c a r (L), *Tilva Văcarului*, *Poiana Văcăreța* „vaccaritia = turmă de vaci“ (I. Stan, 1970, p. 1722). Atestă creșterea animalelor.

S ă l ă t r u c (S) „loc unde se pune sarea pentru vite“ (sărărie; loc pe unde trece un drum al sării) (G. Pascu, 1936 și informații locale), *Virfu Sălătruc*, *Pirfu Sălătruc*.

S t î n ă² (S) *Stîna Scevei* „sceavă = suceavă = ciuceavă = creste cu pereți abrupti“ (informație orală de la C. Ionescu), *Cracul de la Stîna Bătrînă* (S+L) (1000 m), *Stîna de la Bolovan*, *Stîna de la Cont*, *Stîna de la Bordei*, *Stîna din Dumbrăvița*, *Stîna din Preluca Fîntînii* etc.

Defrișări și tehnicile folosite

R u n c (L) „pădure tăiată, curătură“, *Virfu Runcu*, *Valea Runcurelu Mare*; *Culmea Lazuri* (S) (742 m), *Valea Lazului*; *Virfu Pojorîta Mare* (S+L) (1100 m), *Poiana Pojorîta Mare*, *Virfu Pojorîta Mică* (S+L), *Poiana Pojorîta Mică*; *Poiana Pogării* (S) „curătură prin ardere“; *Cracu Secării*; *Virfu Prisăcii* (S) (1438 m) (curătură recentă); *Poiana Prisaca*; *Ogașul Certejului* (S) a cerceti — a curăța de coaje jur-împrejur, ca să se usuce un copac (informație orală de la C. Ionescu).

P o i a n ă (S), *Poiana Gropanului* (S+D), *Poiana cu Ciungi*, „ciunger = arbore mic, ciuntit, uscat“ (L. Costin, 1934, p. 71), *Poiana Înaltă* (S+L); *La Preluci* „preluca = poiană mică“ (L. Costin, 1934, p. 159) (S) (1143 m), *Dealul Preluca Lungă* (1100 m).

VI. Toponime legate de folclor (serbări, costume, credințe populare etc.).

Nedeia (S), nedeile și tirgurile de Sf. Ilie au durat pînă cînd s-a făcut bisericuța de pe Muntele Mic. Virful *Nedeia* (2110 m), Muntele *Nedeia*.

Mătania (S), loc de închinăciune legat de Nedeia. Virful *Mătania*, Groapa *Mătaniei*.

Bloju (S) „mască de carnaval, om mascat, urît“ (D.L.R., 1913), Virful *Bloju Mare*, Dealu *Bloju Mic* (1400 m).

Muroniu (S) „divinitate populară care aduce sau ia laptele oilor“ (O. Densușianu, 1933—1934, V. Bogrea, 1971, p. 161), Virful *Muroniu*.

Strigoniu (L), Virful *Strigoniu* (1032 m), Poiana *Strigoniu*.

Pietrele Dracilor (L) „locuri rele“.

Serbeni (L) „serbări ce se făceau vara“, Dealu *Serbeni* (900 m).

Din totalul de circa 375 de toponime de largă circulație din cuprinsul Munților Țarcu, un număr de 285 reprezintă numele de locuri formate din elementele geografice și folclorice, respectiv 76%, restul fiind antroponime sau avînd alte sensuri. Pe baza acestui fapt, se poate afirma ca o concluzie generală că, la fel ca în toți Carpații românești, toponimele legate de caracteristicile locurilor pe care le designează și de evenimentele care se petrec pe ele, dețin ponderea și în Munții Țarcu. Se constată, de asemenea, predominarea netă a toponimelor din fondul lexical dacic, latin și slav al limbii române, indicînd cele trei componente principale care au contribuit la etnogeneza poporului român, marea majoritate fiind cuvinte în limbă. Conviețuirea cu populații slave sud-dunărene și cu coloniștii germani precum și administrația austro-ungară au adus noi elemente în toponimie, o parte traducînd vechile drumuri românești și care în decursul secolelor s-au impus pe cale oficială și se folosesc pînă azi.

SIMONA FESCI — MIRCEA BUZA

GEOGRAPHISCHE UND FOLKLORISTISCHE ELEMENTE IN DEN ORTSNAMEN DES ȚARCU GEBIRGES

(Zusammenfassung)

Aufgrund der Geländeforschungen, der Umfragen zwischen den Einheimischen sowie des Karten- und Literaturstudiums konnte man einen ersten Schritt in die Entzifferung der Toponomastik des Țarcu-Gebirges machen. Es wurden sechs Kategorien von Ortsnamen in Betracht genommen, und zwar diejenigen, die sich an die Oberflächenformen-, Gewässer-, Vegetation- und Tierwelteigenheiten sowie an die menschliche Tätigkeit und Folklore beziehen. Die Ortsnamen sind auf Gruppen von Elementen, die dasselbe Phänomen bezeichnen oder Synonymen sind, dargestellt, in dem auch ihre Herkunft aus dem lexikalischen Fond der rumänischen

Sprache bestimmt wurde. Infolgedessen ist neben jedem Ortsnamen der lexikalische Fond durch folgende Abkürzungen angezeigt: dakisch = D, lateinisch = L, slawisch = S, ungarisch = M und deutsch = G. Bei den Ortsnamen, deren Herkunft gemischt ist, wurde das Zeichen + zwischen den Abkürzungen hinzugefügt.

Die Mehrheit der Ortsnamen aus dem Tarcu-Gebirge sind rumänischen Ursprungs, weil die Karpaten aus den ältesten Zeiten von Rumänen bewohnt und benutzt waren. Ein großer Teil aus diesen sind noch lebendige Worte im Wortschatz und der andere Teil sind Worte, deren Sinn vergeßen, weil sie oft durch neuere Ausdrücke ersetzt wurden. Neben diesen gibt es einige slawische (Sl), ungarische (Mg) und deutsche (Gm) Ortsnamen, die durch das Zusammenleben mit den südslawischen Bevölkerungen, mit den deutschen Kolonisten und durch die österreichisch-ungarische Verwaltung entlang der Jahrhunderte gegeben wurden. Aus der Gesamtheit, sind die Oronimen die meisten, weil das Relief als Träger der menschlichen Tätigkeit sehr stark durchgewandert wurde und ist. Andererseits, spiegeln die Hydronymen sehr deutlich die Merkmale der Gewässer und die nächsten zwei Kategorien, die Zusammensetzung der Vegetation und der Tierwelt, wieder. Vom jahrtausendlangen Vorhandensein des Menschen in diesem Gebirge, genau so wie in allen rumänischen Karpaten, knüpfen sich die Ortsnamen, die sich an Glauben, Legenden, Märkte und Festen auf den Höhen beziehen.

LISTA BIBLIOGRAFICĂ

- BORZA, AL., 1968, *Dicționar etnobotanic*, București, 1968.
- CANDREA, A., 1933—1934, *Principii de toponimie, cu privire specială asupra Olteniei și Banatului*, Curs litografiat, Universitatea București, 1933—1934.
- CONEA, I., 1935, *Țara Loviștei; Geografie istorică*, Imprimeria Națională, București, 1935.
- * * * 1960, *Toponimia. Aspectele ei geografice*. Monografia geografică a R.P.R., I, *Geografie fizică*, București, 1960.
- * * * 1969, *Toponimia și cercetarea toponimică în cadrul geografiei*, Îndrumător de cercetări geografice, Biblioteca geografului, 7, București, 1969.
- CONEA, I., BADEA, L., OANCEA, D., 1961, *Toponymie ancienne, témoignage de la continuité daco-roumaine, dans les Carpates Méridionales de l'ouest de l'Ol.*, VII, Congr. Internaz. di Scienze Onomastiche, Firenze—Pisa, 1961.
- DENSUȘIANU, O., 1898, *Urme vechi de limbă în toponimia românească*, București, 1898.
- * * * 1915, *Gratul din Țara Hațegului*, București, Ed. Socec, 1915.
- * * * 1928—1929, *Probleme de toponimie și onomastică*, București, Ed. Vasiliu, Curs litografiat, 1928—1929.
- * * * 1933—1934, *Aspecte lingvistice ale păstoritului*. Curs litografiat. Universitatea București, 1933—1934.
- DRAGU, G., 1974, *Toponimie geografică*, Curs xerografiat, București, 1974.
- DRĂGANU, N., 1933, *Românii din veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și onomasticii*, București, 1933.
- IONȚĂ, V., 1976, *Relicte lexicale în toponimia Banatului*, în *Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai“.
- IORDAN, I., 1963, *Toponimia românească*, București.
- KISCH, G., 1928, *Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen*, în *Banater Deutsche Kulturhefte*, II, 3, Timișoara.
- LOȘONȚI, D., 1975, *Contribuții toponimico-etimologice*, Limba română, XXIV, 3.
- NICULESCU, G., 1965, *Munții Godeanu*, București, Ed. Acad. R.S.R.
- PASCU, G., 1939, *Toponimia românească*, în *Revista Critică*, aprilie—septembrie, 1939.
- PETROVICI, E., 1966, *Nume românești de trecători peste culmi*, în *Cercetări de lingvistică*, XI, 1.

- * * * 1969, *Oronime formate din antroponime în Carpații Românești*, în *Studii și materiale de onomastică*, Cluj.
- * * * 1970, *Românii creatori de toponimie slave*, în *Studii de dialectologie și Toponimie*, București.
- RAUȚ, O., IONIȚĂ, V., 1976, *Studii și cercetări de istorie și toponimie*, Muzeul de istorie al județului Caraș-Severin, Reșița.
- RUSSU, I. I., 1970, *Elemente autohtone în limba română. Substratul comun româno-albanez*, București.
- STAN, I., 1970, *Quelques problèmes de toponymie roumaine*. Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică, București, Ed. Academiei R.S.R.
- * * * 1880—1974, *Rjecnik hrvatskogo ili srpskogo jezika*, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zagreb.
- * * * 1913, *Dicționarul limbii române*, I, Partea I, București.
- * * * 1958, *Dicționarul limbii române moderne*, București.